

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ОСВІТА, ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕДАГОГІКА: чи є вони в Україні?

Редакційний колектив нашого журналу давно переймається проблемою, чи існує у нас в країні експериментальна педагогіка, в якому вона стані та які перспективи. Тому нас зацікавив круглий стіл, зініційований МОН України на початку лютого цього року. Його учасники, а це працівники обласних методичних структур і управлінні освіти, намагалися дати відповіді на поставлені запитання.*

З їх виступів цікаво було дізнатися, що думають/як ставляться до зазначеного управлінці й методисти, які найбільше опікувалися раніше й опікуються сьогодні цими питаннями в українській освіті, та що реально напрацьовується тими, хто ініціює та організовує експериментальну роботу в навчальних закладах країни. Завдячуючи останнім, до речі сказати, така робота залишається „живою”, тримається „на плаву”.

Виступи учасників круглого столу дали можливість і нам з вами, шановні читачі, зробити для себе певні висновки щодо стану експериментальної педагогіки та її значення в реформованні української школи, щодо готовності вчителів, керівників шкіл, учених і освітянських управлінців здійснювати таку діяльність заради очікуваних результатів у навчанні й вихованні молоді.

Добре, що в країні почали опікуватися каталогом реально існуючих всеукраїнських експериментів. Але, на превеликий жаль, експериментальна база в країні переважно підводить підсумки, а не прогнозує. Наслідком є те, що всі державні документи не базуються на дослідженнях, на експериментах. Тож рідко, коли педагогічна наука працює на випередження. Є про що думати, над чим працювати!

Зробіть свої висновки і Ви, шановний читачу!

Експеримент — це творчість, нестандартність думки, постійний і наполегливий пошук.

Що таке справжня експериментальна педагогіка?

Чи є вона сьогодні в Україні?

Найбільш повні відповіді на ці питання у виступі ініціатора круглого столу **Жебровського Бориса Михайловича**, кандидата педагогічних наук, заступника Міністра освіти і науки МОН України до березня 2014 року:

„Вважаю, що є! Свою думку обґрунтую:

Експеримент — це завжди робота на межі дозволеного/

недозволеного, спроба заглянути у майбутнє. І кожен із нас — управлінець, науковець, учитель-практик, методична служба — має в цьому чітко розібратися. Оскільки аналіз науково-педагогічних джерел, монографій, дисертацій засвідчує відсутність однозначної відповіді на це питання. Хоча приклади справжніх педагогічних експериментів існують. Експериментальну педагогіку розглядаємо як *потужну складову якісної освіти і корисних навичок.* Якісна освіта не має сталих критеріїв, вона пере-

УДК 37.013(477)

**//Директор школи, ліцею, гімназії. — 2013. — № 3. — 2-а обкладинка. а також: Директор школи, ліцею, гімназії. — 2013. — № 4. — 2-а обкладинка.*

Аудіозапис:
Тетяна БОРЗЕНКОВА,
Олена ПАВЛОВСЬКА

У круглому столі взяли участь:

Жебровський Борис Михайлович, кандидат педагогічних наук, заступник Міністра освіти і науки МОН України до березня 2014 року, ініціатор цього круглого столу;

Вашенко Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор;

Войтехівський Михайло Федорович, директор Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Пушкарьова Тамара Олексіївна, заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України;

Заноско Ірина Олександрівна, начальник відділу інформаційно-комп'ютерного забезпечення ЦМТІЗ департаменту освіти і науки Вінницької ОДА;

Роговська Лариса Іванівна, Головний спеціаліст відділу дошкільної та загальної середньої освіти управління освіти і науки Волинської ОДА;

Устименко Оксана Сергіївна, методист науково-методичного центру комунального закладу „Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради;

Мрічко Марія Михайлівна, заступник начальника управління освіти і науки департаменту освіти, науки, сім'ї, молоді та спорту Івано-Франківської ОДА;

Пустовалова Світлана Володимирівна, методист науково-методичної лабораторії педагогічних інновацій та інформацій Одеського ІППО;

Гавлітіна Тетяна Миколаївна, проректор із наукової роботи Рівненського обласного ІППО, кандидат педагогічних наук;

Ютовець Ольга Романівна, заступник директора департаменту освіти і науки, м. Тернопіль;

Ставицький Сергій Борисович, завідувач Центру інноваційного розвитку освіти комунального вищого навчального закладу „Харківська академія неперервної освіти”.

буває в стані постійних змін, трансформацій. Це те, що ми не можемо робити самі. Насильно „зверху” нав'язаний експеримент не дасть жодних позитивних результатів. Не розумію, наприклад, як перспективний педагогічний досвід можна поширювати. У нас є дві авторські школи М.П. Гузика й О.А. Захаренка. Проте назва „Школа майбутнього” для мене не є зрозумілою. Крім того, досі не визначено залишається відсоток тих експериментальних досліджень, які не дали корисного результату, скільки результатів було поширено і яким чином це відбувалось.

На сьогодні експериментальна робота в школі, дошкільному навчальному закладі нагадує стиль „ретро”, а нам **потрібен футуризм у педагогіці**, відшліфовування системи дослідної та експериментальної роботи. У регіонах цю роботу проводять ІППО, але координація передусім має здійснюватися управліннями освіти. Зокрема в Києві нами створено лабораторію експериментальної педагогіки, її наукові керівники щорічно звітують про реальні практичні результати. І що найголовніше — кожна школа має віднайти власне „обличчя”, виробити неповторний стиль.

Під час зустрічей, роботи з паперами ми зрозуміли, скільки часу потрібно, щоб описати й узагальнити зроблене. Тому було створено **відеотеку педагогічних експериментів**, ту інформаційну базу, в якій зібрано необхідну інформацію. На зміну поколінню буквоїдів

приходить покоління цифрових фантазерів. Державні наукові установи, Інститут інноваційних технологій має наказ про впорядкування дослідно-експериментальної роботи в Україні. Є інформація, що деякі експерименти проводяться поза нашими даними. Тому розробляється єдина система з усіма учасниками цього процесу. Хоча сьогодні експериментальною роботою займаються переважно вчені, науковці. Переконали, що справжній експеримент повинен народжуватися в педагогічному колективі, а не нав'язуватись адміністративним керівництвом.

Із чого потрібно починати експериментальну роботу? У нових програмах варіативну частину значно збільшено, а це додаткові години до навчального навантаження. Тому кожен педагогічний колектив має віднайти власний шлях, як реалізувати свої інноваційні пошуки, проявити творче обличчя.

Останнім часом зростає кількість приватних навчальних закладів. Є й такі, що розраховують на прийняття дітей із-за кордону. Створюючи такі школи, затверджуючи програми, слід звернути особливу увагу на інноваційність ідей, творчість пошуків, об'єктивність. Наприклад, ліцей „Грант”, гімназія „Гармонія” можуть сьогодні представити громадськості результати своїх експериментальних пошуків.

У проведенні експериментальної роботи залишається значущою **роль наукового керівника, консультанта**. Тут має відігравати значення не кількісний, а якісний показник. Адже у нас є відомі автори, учителі, які є „знавцями” в освіті. Я нещодавно збирав „чемпіонів”, які ведуть до 10 експериментів, а в кожному з них задіяно до 100 шкіл. Такого бути не може. Якщо є відділ дослідної освіти, то він має безпосередньо керувати експериментом.

Хочу звернути увагу на роль **авторських творчих майстерень** у проведенні експериментальної роботи. Такими майстернями керує осо-

бливий прошарок людей, справжніх майстрів, професіоналів, які можуть представити діяльнісні результати власних освітніх пошуків, самостійно передати педагогічній спільноті вироблений та успішно апробований перспективний педагогічний досвід. А для цього пропоную проводити низку заходів, наприклад, всеукраїнський семінар-практикум „У гості до майстра”.

Окреме питання стосується узагальнення, упровадження та поширення експериментів, їх дієвих результатів. Коли у відомого педагога-новатора М.П. Щетініна запитали про тривалість експерименту, то він відповів, що для його перевірки потрібно 10-20 років, щоб у школу прийшли діти їхніх дітей.

Варто запропонувати **нову тематику експериментальних пошуків**. Національна стратегія освіти України, нові стандарти і навчальні плани, вербальне оцінювання, нова система оцінювання, інформаційна безпека – хіба це не нове дослідницьке поле для педагогів, психологів, медиків, психіатрів? Ми почали вивчати іноземну мову з 1 класу*. Чи це не тема для проведення серйозних експериментальних пошуків?

Щоб зрозуміти на практиці, що таке експериментальна педагогіка в управлінні, ми запланували проводити **Фестиваль експериментальної педагогіки**. Він має свою передісторію, оскільки в 90-х роках проводився в Євпаторії. На Фестивалі кожен регіон має себе представити, а делегацію має очолити керівник управління. Нехай презентують результати своєї роботи „Росток”, „Інтелект”, школи М. Монтесорі тощо. На жаль, ще ніхто не взявся за педагогіку Селістена Френе, продуктивну освіту. Це питання може стати підґрунтям

*На нашу думку (О.В. – автор-укладач), експериментальні пошуки мають передувати шкільній практиці. Якщо навпаки, то виникає питання: наскільки таке нововведення є науково обґрунтованим, чи є воно своєчасним? А може слід починати з дошкілля? А може...? Відповідь має дати педагогічна наука!

УЗАГАЛЬНЕНА ДУМКА ІНШИХ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ

1. Хто є ініціатором експериментів і хто ними має бути. У кінці 90-х років ініціатором експериментів практично були загальноосвітні навчальні заклади. Сьогодні найбільший вплив на ініціативи щодо експериментальної роботи має МОН України – 44 %, ІППО – 94%. Крім того, статус експериментальної роботи є адміністративним, а її ініціатором виступає адміністративний ресурс. *Наказ – це надання права рухатися вперед, зреалізувати ініціативи, проте на місцях цей процес залишається не регульованим. У жодному плані роботи немає управлінської вертикалі, яка б координувала цю діяльність.*

2. Хто формує освітню політику. МОН України не формує освітньої політики, це вирішує Верховна Рада, а МОН України втілює її на державному рівні. Тому переконані, що експериментальна робота – це не робота для всіх, не в усіх школах вона має бути. Хіба школа може підготувати таку кількість паперів, яка для цього потрібна? До того ж не забуваймо про їх формалізм, відсутність продукту.

3. „Інноваційна діяльність” та „експериментальна діяльність”: спільне й відмінне. **Інноваційна робота – це передусім прикладна робота, яка має чітко показати, що розроблено, що можна оцінити, побачити.** Треба розмежовувати поняття „інноваційна діяльність” та „експериментальна діяльність”. Виникає питання: чи будь-яка інноваційна діяльність вимагає проведення експерименту? У Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки запропоновано інноваційні напрями роботи, а решта має ініціюватися педагогічними колективами. Експеримент народжується в колективі, але ж не всі члени педагогічного колективу готові працювати з пакетами документів. **Навчити діяти, працювати самостійно, бути успішним – ось що потрібно сучасній школі.** Тому *все залежить від керівника навчального закладу, який ініціює таку роботу.* Для цього має бути чітко прописана система впровадження результатів експериментальної роботи, механізми фінансування. При атестації навчального закладу обов'язково маємо враховувати експериментальну діяльність та її конкретні, практично вартісні результати. Необхідно розширювати співпрацю з науковцями, тематику дослідження має диктувати лише стратегія національного розвитку. Саме в процесі дослідження ми бачимо затребуваність експериментальної роботи.

Якщо хочемо бачити живу експериментальну роботу, то маємо забезпечити її належний науково-методичний супровід структурними підрозділами ІППО. Хоча поширювати треба лише той експериментальний досвід, який дав користь дитині. Для реформування української школи потрібно, щоб результати експериментальної педагогіки були інноваційними, тобто теоретично обґрунтованими, перенесеними на практику, прописаними технологічно.

для серйозних наукових пошуків.

Ми по-різному оцінюємо те, про що говоримо; по-різному будемо працювати. Жоден із нас себе не змінить, але якщо зацікавила якась ідея – це чудово. Для розвитку освіти важливо, щоб учитель оволодів новими техніками, посміхався, розумів дітей. Як допомогти вчителю бути сучасним, цікавим своїм учням? **Якщо хочеш знати, що буде завтра, – поговори з дитиною.** На жаль, учителі переважно чекають напрацьованого, розробленого. А той педагог, який постійно шукає, відкриває, – йому завжди важко йти непроторованим шляхом. Саме **експериментальна робота**, на нашу думку, – **це неформальна робота для неспокійного, наполегливого, творчого вчителя**, який хоче бути цікавим, уміє організувати співдію і взаємообмін з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Сучасна школа вже не є монополістом на знання і навчання. Освітній простір став тим джерелом, звідки дитина здобуває знання. А це впливає на кінцевий освітній результат, зокрема навчальні досягнення кожної дитини, успіхи конкретного навчального закладу. Чому сьогодні вчені не займаються дослідженням цієї проблеми? **Роль МОН України полягає в тому, щоб бачити перспективні напрями роботи, що підтримують освіту на належному рівні.** А фестиваль покаже обличчя української авангардної школи.